

บทที่ 4

ปัญหาเกี่ยวกับการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง ในคดีอาญามาใช้ในประเทศไทย

4.1 การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาในประเทศไทย

ก่อนที่จะทำการศึกษาเรื่องการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาในประเทศไทย จำเป็นจะต้องศึกษาถึงระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเสียก่อน ว่ามีลักษณะและวิธีการดำเนินคดีอาญาเหมือนประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมายใด ระหว่างประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law กับประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Common Law เพราะลักษณะที่แตกต่างกันของระบบการดำเนินคดีอาญานี้ จะเป็นสิ่งที่ส่งผลสืบเนื่องไปถึงแนวความคิดหรือข้อถกเถียงโต้แย้งในเรื่องการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา (Discovery)

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย แต่เดิมมีระบบกฎหมายซึ่งเรียกว่าจารีตนครบาล สำหรับใช้ในการดำเนินการพิจารณาในคดีอาญาโดยวิธีการที่รุนแรง อันเป็นวิธีการของระบบใดส่วน¹ การพิสูจน์พยานหลักฐานโดยคำนำฉุยไฟ หรือใช้วิธีทอกเล็บ บีบขมับ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งซึ่งให้เห็นถึงการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ เมื่อผู้ใดถูกจับกุมในข้อหาว่าเป็นโจรผู้ร้าย ก็ถือว่าเป็นผู้มีความผิดทันทีที่ถูกกล่าวหา ศาลจะต้องสันนิษฐานว่าเป็นผู้กระทำความผิดดังที่ถูกกล่าวหา จนกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นจะสืบพยานหลักฐานได้เพียงพอ และสามารถพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าตนเป็นผู้บริสุทธิ์ศาลจึงจะยอมเชื่อว่าไม่มีความผิด²

¹ ประมวล สุวรรณสาร, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, (กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์, 2525), หน้า 5

² รายงานผลการวิจัยวิวัฒนาการของกฎหมายไทยในรอบ 200 ปี ภาคกฎหมายวิธีสบัญญัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 25

ในปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 115) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาโจรผู้ร้ายตามจารีตนครบาล เพื่อยกเลิกกฎหมายที่ให้อำนาจผู้ชำระความกระทำการทารุณกรรม และได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน ร.ศ. 115 อันเป็นการนำเอาวิธีการดำเนินคดีอาญาแบบอังกฤษมาใช้¹ ผลจากการนี้ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของประเทศไทย ไปสู่การดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา เช่นเดียวกับนานาอารยประเทศ² โดยมีข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 227 และได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญา ตลอดจนวิธีการต่อสู้คดีในศาล โดยให้โจทก์และจำเลยสืบพยานหลักฐานต่างๆของตน โดยให้มีพยานความช่วยเหลือในการซักถามพยานในข้อที่ต้องการให้ศาลทราบ ตามแบบอย่างของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา³ อันเป็นการยอมรับหลักการให้คู่ความมีสิทธิเท่าเทียมกัน⁴ ในการเสนอพยานหลักฐานต่อสู้คดี เพื่อพิสูจน์ความจริงในการกระทำความผิด

ในการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้น ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบัน มีองค์ประกอบในการพิจารณาคดีคือ มีพนักงานอัยการ หนายความ และผู้พิพากษา โดยฐานะของพนักงานอัยการนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเป็นหนายความของแผ่นดิน และมีบทบัญญัติบางมาตรากำหนดให้ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆได้อย่างกว้างขวางทั้งในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง คือ ให้ศาลมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆได้ด้วยตนเอง เพื่อประกอบ

¹ ประมุข สุวรรณสร, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 6

² คณิต ณ นคร, "อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา", นิติศาสตร์, หน้า 135-136

³ สุธรรม กัทราคม, "ระบบงานศาลโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ", บทบัญญัติ, เล่มที่ 26 ตอนที่ 4, 2512, หน้า 847

⁴ หยุด แสงอุทัย, "บันทึกเรื่องคำพิพากษาฎีกาหมู่เกี่ยวกับฟ้องเคลื่อนคลุม", บทบัญญัติ, เล่มที่ 12 ตอนที่ 2, 2484, หน้า 399

การพิจารณาว่าคดีของโจทก์มีมูลหรือไม่¹ และในชั้นพิจารณาคดีก็ให้อำนาจศาลเรียกสำนวน การสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้² ทั้งศาลยังมีอำนาจถามโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างการพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร³ และในกรณีที่ ศาลเห็นสมควรที่จะตรวจพยานหลักฐานของโจทก์ที่ปรากฏในคดีอื่น ก็มีอำนาจเรียกสำนวนดังกล่าวมาตรวจดูได้⁴ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าได้รับเอาวิธีการค้นหาความจริง โดยศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ โดยศาลสามารถใช้ดุลพินิจ ในการค้นหาความจริงได้พอสมควร

อย่างไรก็ดี ถึงแม้จะมีองค์ประกอบในการพิจารณาคดีอื่นที่มีพนักงานอัยการ หนาย ความ และผู้พิพากษา และมีบทบัญญัติที่แสดงถึงการนำเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยศาลที่ เหมือนกับประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law ดังกล่าวข้างต้นก็ตาม แต่ในทาง ปฏิบัติ การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยก็ให้ความทั้งพนักงานอัยการและจำเลย หรือ หนายความในคดี มีสิทธิเสนอพยานหลักฐานเท่าเทียมกัน⁵ และมีสิทธิคัดค้านพยานได้เท่าๆกัน โดยพนักงานอัยการดำเนินคดีในฐานะทนายเอง เป็นคู่ความที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับจำเลยหรือหนาย- ความ และศาลก็จะวางตัวเฉยเป็นกลาง ไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดี แต่อย่างใด ปล่อยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันในทางกฎหมาย ซึ่งทางปฏิบัติเช่นนี้ เท่า กับการรับเอาวิธีการค้นหาความจริงโดยคู่ความตามระบบกล่าวหาของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา มาใช้

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1621/2506

²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 235

⁴คำพิพากษาฎีกาที่ 499/2502

⁵ประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การค้นหาความจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ได้เอาการดำเนินคดีอาญาของประเทศตะวันตกมาเป็นแบบอย่าง คือเป็นการนำเอาทั้งหลักการค้นหาความจริงโดยคู่ความตามระบบกฎหมาย Common Law (ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา) และหลักการค้นหาความจริงโดยศาลของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law มาใช้ กล่าวคือ มีบทบัญญัติบางมาตราที่แสดงโดยเนื้อหาของศาลให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง และในทางปฏิบัติยอมรับหลักการค้นหาความจริงโดยวิธีการต่อสู้คดี โดยคู่ความมีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตนในกระบวนการพิจารณา ในข้อนี้ได้ส่งผลไปถึงประการที่ว่า บุคคลกรในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ หรือศาล ล้วนมีส่วนในการค้นหาความจริงในคดีอาญา

อย่างไรก็ดี ความเข้าใจในเรื่องการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยที่กล่าว มาข้างต้นนี้ก็ยังคงคลาดเคลื่อนอยู่ กล่าวคือ มีความเข้าใจกันว่าประเทศไทยยึดถือการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาตามแบบของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาอย่างเคร่งครัด จนทำให้เกิดคำพูดติดปากกันมาจนกระทั่งปัจจุบันว่า กระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็น "ระบบกล่าวหา"¹ ทั้งในทางปฏิบัติก็น่าเชื่อว่ามีลักษณะโน้มเอียงไปในระบบกล่าวหาเช่นนั้น คือ เป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายระหว่างโจทก์กับจำเลยตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ จนกระทั่งในศาล สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเห็นกันว่า นักกฎหมายของประเทศภาคพื้นยุโรปที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law เป็นผู้วางรากฐานระบบความยุติธรรมทางอาญาของไทย แต่นักกฎหมายผู้รับช่วงสืบต่อเป็นนักกฎหมายที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศ Common Law เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักกฎหมายทางฝ่ายศาลซึ่งนอกจากจะทำหน้าที่ทางด้านผู้พิพากษาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้สอนกฎหมายในสถาบันการศึกษากฎหมายอีกด้วย การพัฒนาระบบในการดำเนินคดี จึงเบี่ยงเบนไปตามแบบอย่างของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 85 (มกราคม 2528), หน้า 35

Common Law¹ โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนนั้น แม้จะมีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นว่าการสอบสวนจะต้องดำเนินไปโดยพนักงานสอบสวนต้องวางตัวเป็นกลาง และรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด ทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา² แต่ในทางปฏิบัติก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเน้นหนักไปในทางที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหา ส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาจะงดเว้นหรือไม่ยอมรับรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน กล่าวอีกนัยหนึ่ง พนักงานสอบสวนกลับตั้งตัวเป็นฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหานั้นเอง ในเรื่องนี้จะเห็นได้จากข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254 ซึ่งกำหนดไว้ว่า "ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นจะต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องพิจารณาว่าคดีที่มีมูลจะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลัก หมายเป็นผู้วินิจฉัยคดีของคุณความไม่ แต่หลักเช่นที่กล่าวนี้ บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดี บางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องรีบชิงไหวพริบ สอบสวนตักหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยาน ทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดี อาจจะสอบสวนพยานผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นๆก็ได้" สาเหตุที่ทำให้ทางปฏิบัติชั้นพนักงานสอบสวนในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะความตั้งใจแน่วแน่ว่ากระบวนการพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหา

¹ คณิต ๗ นคร, "กรมอัยการ : การปฏิรูปโครงสร้างและงาน", วารสารอัยการ, ฉบับที่ 50 ปีที่ 5 (กุมภาพันธ์ 2525), หน้า 52

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) บัญญัติว่า "การสอบสวน" หมายถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลกล่าวหา และเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด

อย่างเคร่งครัดนั่นเอง¹ ในเรื่องนั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่งสืบเนื่องไปถึงการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา เพราะการตั้งใจแน่วแน่ว่ากระบวนการพิจารณาความอาญาในประเทศไทยเป็นระบบกล่าวหาอย่างเคร่งครัดนั่นเอง ย่อมเป็นอุปสรรคและขัดกับหลักการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาเชิงโต้สวน ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าน่าจะมีการพิจารณาทบทวนบทบาทของพนักงานสอบสวนในการค้นหาคำความจริงในคดีอาญาเป็นประการแรก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ ในเบื้องต้นจึงควรยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ว่าด้วยระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่มที่ 1 ลักษณะที่ 8 ข้อ 254 เสีย และให้เน้นไปที่บทบาทของพนักงานสอบสวนเสียใหม่ โดยให้ระมัดระวังเสมอว่าการดำเนินคดีอาญามีใช่เป็นการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความ หากแต่จะต้องค้นหาคำความจริง ซึ่งพนักงานสอบสวนก็จักต้องวางตัวเป็นกลาง และทำหน้าที่ค้นหาคำความจริงหรือสอบสวนว่าคำความจริงในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร ในการรวบรวมข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้น พนักงานสอบสวนก็จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา มิใช่เป็นการสอบสวนที่เน้นหนักไปในทางรวบรวมพยานหลักฐานเฉพาะที่เป็นโทษแก่ผู้ต้องหาเพียงด้านเดียว ซึ่งการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา เห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) และมาตรา 131 ก็มีบัญญัติเปิดช่องให้กระทำได้อยู่แล้ว² และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ก็มีบัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเพื่อทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา จึงเป็นการแสดงว่าพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่นๆที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็ต้องรวบรวมข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการสามารถใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดี รวมทั้งการที่พนักงานอัยการจะสามารถใช้แถลงต่อศาล เพื่อประกอบการพิจารณาของศาล

¹ กุลผล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ, หน้า 36-40

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11), 131 ฎีกา หน้า 112

ในการที่จะลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่จำเลยกระทำ ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ จะต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม ในการรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานนั้น ก็จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย มิใช่รวบรวมเฉพาะพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ทั้งนี้ จึงจะเป็นการสอดคล้องกับหลักการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ก่อนพิจารณาที่มุ่งค้นหาความจริงในคดีเป็นสำคัญ

ในส่วนของการดำเนินคดีขึ้นพนักงานอัยการนั้น ในประเทศภาคพื้นยุโรปมีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานเล็กของรัฐที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาอันสอบสวนฟ้องร้อง และโดยที่ตามระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเราก็มีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล พิจารณาเพียงเท่านั้นก็จะเห็นว่า วิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยเราในพื้นฐานตรงกับวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรป จริงอยู่กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ค่อนข้างกว้างขวาง แต่ข้อความในบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 32 ที่ว่า "เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นใจทกลงกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการที่มีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆได้" นั้นก็แสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยจึงน่าจะเป็นเช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรป หากจะมีความแตกต่างกันบ้างก็ตรงที่ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศในภาคพื้นยุโรปนั้น พนักงานอัยการที่มีอำนาจหน้าที่เริ่มดำเนินคดีอาญาเองได้ หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา¹ แต่การดำเนินคดีอาญาของ

¹ คณิต ฅ นตร, "วิธีพิจารณาคดีอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน" นิติศาสตร์, หน้า 13

พนักงานสอบสวนนั้นก็จะต้องถือว่าเป็นการดำเนินคดีเพื่อพนักงานอัยการ และในเรื่องการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญานั้น เมื่อพิจารณาจากข้อความที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ที่ให้พนักงานอัยการมีอำนาจ สั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งหมายมาให้ซักถามเพื่อส่งคดีต่อไปได้ ประกอบกับเมื่อพิจารณาระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ซึ่งกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการว่า พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรม ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยให้พนักงานอัยการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมายของผู้ต้องหาและจำเลยด้วยเสมอ และในเรื่องสั่งสอบสวนเพิ่มเติมนี้ ข้อ 35 ได้กำหนดว่า ก่อนมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ให้พนักงานอัยการพิจารณาพยานหลักฐานในคดีให้ได้ความแน่ชัดเสียก่อนว่าผู้เสียหายได้กระทำความผิดหรือไม่ หากยังไม่แน่ชัดก็ให้สั่งสอบสวนเพิ่มเติมตามรูปคดี ในคดีที่แน่ชัดก็ทำให้การรับสารภาพของผู้ต้องหาอยู่แล้วก็ตาม ก็ควรพิจารณาพยานหลักฐานให้แน่ชัดเสียก่อนด้วย นอกจากนี้ ข้อ 48 ยังกำหนดว่า เมื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เมื่อพนักงานอัยการเห็นสมควร หรือผู้ต้องหา หรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีร้องขอ พนักงานอัยการอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อไป โดยเฉพาะ ข้อ 49 กำหนดว่า เมื่อผู้ต้องหาหรือผู้ที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับคดีร้องขอต่อพนักงานอัยการว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในการสอบสวนก็ดี เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานให้การโดยสมัครใจ หรือให้การขัดต่อความจริงก็ดี หรือเมื่อมีเหตุอื่นที่เห็นสมควร และพนักงานอัยการเห็นว่าควรซักถามพยานจะได้ความชัดเจนและรวดเร็วว่าการสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งหมายคนใดมาให้ซักถามก็ได้ รวมทั้งในชั้นพิจารณา ข้อ 76 ก็ให้พนักงานอัยการแถลงข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนที่ศาลอาจใช้ประกอบดุลยพินิจในการกำหนดโทษจำคุก เพื่อที่สามารถจะทำได้ด้วย

แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า พนักงานอัยการจะต้องดำเนินคดีโดยความรอบคอบและเที่ยงธรรม กล่าวคือ จะต้องมีความเป็นภาวะวิสัย (objectivity) อย่างแท้จริง และในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการจะต้องลงความเป็นภาวะวิสัยของตนไว้เสมอ พนักงานอัยการจะเห็นแก่ความในเนื้อหาไม่ได้¹ ในการวางตัวหรือแสดงบทบาทของ

¹ คลิต ฌ นลร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : แล็กกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไต่ตรงกัน"
นิติศาสตร์, หน้า 14

พนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่เพียงแต่จะต้องดำเนินคดีตามครรลองของกฎหมาย โดยไม่ใช้วิธีเอาเปรียบผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือมุ่งชนะคดีโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องความเป็นธรรมเท่านั้น แต่พนักงานอัยการจะต้องแสดงถึงสิ่งที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย หากจำเลยมีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้รับผลดีจากสิ่งนั้น รวมทั้งจะต้องไม่พยายามปกปิดพยานหลักฐานใดๆ ซึ่งเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือไม่บอกประเด็นขึ้นโต้เถียงในข้อที่ตนไม่เห็นด้วยโดยจริงใจ และไม่ทำหน้าที่จะต้องพยายามเอาชนะคดีไม่ว่าโดยวิธีใดก็ตาม¹ เป็นแต่เพียงจะต้องระลึกลูกอยู่เสมอว่าตนมีหน้าที่ต้องแสดงข้อเท็จจริงทั้งหมดในคดีให้ปรากฏแก่ศาล แม้เหตุที่ควรปรามก็จะเป็นหน้าที่อัยการต้องเสนอด้วย เพื่อศาลจะได้พิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสม² หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ จะต้องไม่แสดงบทบาทของตนว่าเป็นคู่ความฝ่ายตรงข้ามกับผู้ต้องหาหรือจำเลย หากแต่มีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาให้ปรากฏ ซึ่งหมายถึงกรณีที่ควรแจ้งหรือแสดงให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบว่าพยานหลักฐานอยู่อย่างไรที่อาจเป็นประโยชน์แก่เขาได้ด้วย³ ความเห็นดังกล่าวนี้ ศาลฎีกาไทยก็ยอมรับว่าอัยการมีอำนาจหน้าที่ที่จะกระทำการในคดีเพื่อประโยชน์แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้⁴ จึงอาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบปฏิบัติของกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ดังกล่าวมาแล้ว ได้บัญญัติและกำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง และเื้อออำนาจให้พนักงานอัยการมีความเห็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริงอยู่แล้ว

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ หน้า 39

² อุทิศ แสนโกสิด, "การดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ", วารสารทนายความ ปีที่ 2 เล่มที่ 4 (มกราคม 2502), หน้า 78

³ จิตติ ทิงสมทิพย์, หลักวิชาพนักงานอัยการ, หน้า 156

⁴ จิตติ ทิงสมทิพย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 155-156

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3436/2524, อัยการนิเทศ, เล่มที่ 45 ฉบับที่ 3, 2526,

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการได้กำหนดตนเองว่าเป็นโจทก์ผู้ฟ้องร้องกล่าวหา ในการดำเนินคดีอาญาในศาล ฐานะโจทก์ ความสัมพันธ์ระหว่างศาล อัยการ จำเลย ก็ เป็นไปอย่างเข้มงวด คือเป็นการต่อสู้คดีทางกฎหมายระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลย โดยมี ศาลวางตัวเป็นกลาง ซึ่งมีผลผลักดันให้อัยการต้องใช้ความระมัดระวังอย่างยิ่งขวนในการดำเนิน คดีที่อยู่ในความรับผิดชอบ มิให้พลั้งพลาดเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้อง ทั้งนี้ การฟ้องคดีหรือการ ว่าความของอัยการก็จะกล่าวถึงเฉพาะสิ่งที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด ปล่อยให้การแสดงที่เป็น คุณแก่จำเลยเป็นหน้าที่ของจำเลยเช่นเดียวกับการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ เพราะการกำหนดตนเองว่าเป็นโจทก์ผู้ฟ้องร้องกล่าวหาในคดีนั้นเอง การที่ศาลมีคำพิพากษายก ฟ้องไม่ว่าด้วยเหตุผลประการใดโดยคำนึงอัยการโจทก์ อาจถือเป็นความบกพร่องของอัยการอัน เป็นเหตุให้นำมาพิจารณาทางคำวินิจฉัยข้าราชการฐานบกพร่องต่อหน้าที่ได้¹

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกรมอัยการได้เริ่มเปลี่ยนแปลงบทบาทของพนักงานอัยการ ให้ เป็นผู้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ทั้งของผู้เสียหาย ของจำเลย และของสังคมไปพร้อมๆ กัน ดังจะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของอธิบดีกรมอัยการคนปัจจุบัน (ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ฉบับวันจันทร์ที่ 15 มกราคม 2533 หน้า 3) ที่ว่า "เดิมเราให้สอบสวนเพื่อเอาตัวผู้กระทำความ ผิดมาลงโทษ คือมุ่งจับผิดผู้ที่ถูกกล่าวหา แต่ระบบใหม่จะใช้ทั้งวิธีที่เป็นคุณและโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหา มุ่งค้นหาความจริงและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเขา" ซึ่งความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับบทบาทของ พนักงานอัยการดังกล่าวมานี้ ได้ปรากฏให้เห็นตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ สร. 0601/1224 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2522 เรื่อง การตีความปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการ สอบสวนเพิ่มเติม ตามมาตรา 143 วรรค 2(ก) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่ง ข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยคำผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหาไม่ยอมให้การ โดยอ้างว่าจะไปให้การในชั้นศาล เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้น จึงมีความเห็น ควรส่งฟ้องผู้ต้องหา และเสนอสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการพิจารณา ผู้ต้องหาร้อง เรียบขอความเห็นธรรมต่อพนักงานอัยการพร้อมกับอ้างพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา พนักงานอัยการ

¹ กุลพล พลวัน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ,

จึงสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาตามที่ผู้ต้องหาอ้าง เกี่ยวกับเรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่าเป็นที่สมควรที่จะพิจารณาสั่งคดีและดำเนินการตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากำหนดต่อไป หากพนักงานอัยการเห็นว่า การสอบสวนของพนักงานสอบสวนยังไม่ได้รับความชัดในประเด็นเรื่องใด หรือพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ยังไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ และมีความจำเป็นที่จะต้องหาพยานหลักฐานหรือดำเนินการอย่างอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษแล้ว พนักงานอัยการขอมืออำนาจที่จะสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมในประเด็นเรื่องนั้น หรือในสิ่งที่ต้องการได้ตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควร โดยไม่เป็นที่บัญญัติของกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับที่อาศัยอำนาจของกฎหมายใด ห้ามมิให้ผลการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำกัดอำนาจในการสั่งสอบสวนเพิ่มเติมของพนักงานอัยการว่า จะกระทำได้เฉพาะพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนไว้แล้วเท่านั้น

ความพยายามที่จะจะลบล้างความจริงในคดีอาชญาของพนักงานอัยการ ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนเพียงแต่สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในคดี แล้วเห็นว่าผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจรวม 12 คนมิได้กระทำความผิดตามที่ผู้เสียหายร้องทุกข์กล่าวหา จึงมีความเห็นคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาโดยยังมีได้สอบปากคำผู้ต้องหาแต่อย่างใด เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนคดีนั้นแล้ว ได้มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนผู้ต้องหาทั้ง 12 คน และให้จัดทำแผนที่เกิดเหตุด้วย เกี่ยวกับเรื่องนี้คณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่าการที่พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบปากคำผู้ต้องหาในคดีนี้ เท่ากับเป็นการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนปากคำของผู้ต้องหาตามมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา ซึ่งผู้ต้องหาปฏิเสธจะไม่ให้การก็ได้ ฉะนั้น ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การ การสอบปากคำของผู้ต้องหาตามคำสั่งของพนักงานอัยการก็ไม่เป็นประโยชน์ต่อการสั่งไม่ฟ้องหรือสั่งฟ้องของพนักงานอัยการแต่อย่างใด ในกรณีที่ผู้ต้องหาเต็มใจให้การ คำให้การนั้นก็จะเป็นเพียงคำให้การของผู้ต้องหาเท่านั้น มิใช่คำให้การของพยานในชั้นสอบสวนที่จะนำมาวินิจฉัยว่าควรสั่งไม่ฟ้องหรือสั่งฟ้อง อาศัยเหตุดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการกฤษฎีกาจึงเห็นว่า เมื่อพนักงานสอบสวนทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวน โดยยังมีได้สอบสวนปากคำของผู้ต้องหาตามมาตรา 134 ซึ่ง

เป็นการชอบด้วยมาตรา 142 แล้ว ถ้าพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องตามความเห็นของพนักงานสอบสวน ก็ไม่ต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบปากคำของผู้ต้องหาต่อไป แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วย ก็จะต้องสั่งฟ้องเสียก่อนแล้วจึงมีอำนาจตามมาตรา 143 วรรค 1 (1) แจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้อง ซึ่งในการส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องนั้น พนักงานสอบสวนก็ต้องสอบปากคำผู้ต้องหาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 143 อยู่แล้ว ฉะนั้น การที่พนักงานอัยการสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม โดยให้สอบปากคำของผู้ต้องหาทั้ง 12 คนในคดีนี้ จึงไม่ต้องด้วยเจตนารมณ์ของมาตรา 142 และมาตรา 143 วรรค 1(1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แต่กรมอัยการไม่เห็นฟ้องด้วย จึงได้ทำบันทึกเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมีเหตุผลโต้แย้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นภาวะวิสัยของพนักงานอัยการ หอสรุปใจความไว้ว่า "...สำหรับการพิจารณาของพนักงานอัยการในสำนวนการสอบสวนนั้น กรมอัยการได้ชี้ชัดและกำหนดให้พนักงานอัยการพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยพยายามฟังความทุกฝ่าย และต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้แก้ตัว หลักการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม...กรมอัยการเห็นว่า การสอบสวนผู้ต้องหาถือได้ว่าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง ตามมาตรา 2(11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเพื่อปรากฏพยานหลักฐานทางฝ่ายผู้ต้องหาแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องพิจารณาพยานหลักฐานทุกฝ่าย ห่วงงวนเกี่ยวกับศาลถือเป็นหลักทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ ความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ว่า "...แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบด้วยก็ต้องสั่งฟ้องเสียก่อน แล้วจึงจะมีอำนาจตามมาตรา 143 วรรคหนึ่ง (1) แจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้อง..." นั้น กรมอัยการจึงไม่เห็นฟ้องด้วยอย่างยิ่ง เพราะการตีความดังกล่าวย่อมเป็นผลเสียแก่ผู้ต้องหา เพราะเป็นการตัดสิทธิผู้ต้องหาจะแสดงความบริสุทธิ์ได้ ซึ่งหากหลักฐานของผู้ต้องหาไม่เพียงพอและมีน้ำหนักมากกว่าผู้กล่าวหา พนักงานอัยการก็สั่งไม่ฟ้องได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้ต้องหาไปพิสูจน์ตนเองในชั้นพิจารณาของศาล"¹

¹บันทึกกรมอัยการ ที่ กต 1202/8238 ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2531

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันพนักงานอัยการได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตน จากที่มุ่งค้นหาพยานหลักฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยคดีอาญา มาเป็นผู้คุ้มครองสิทธิของจำเลยด้วย โดยพยายามค้นหาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา เพื่อการพิจารณาสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป

อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุที่พื้นฐานหน้าที่ของพนักงานอัยการต้องเป็นใจทบทองร้องกล่าวหาว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญา ซึ่งย่อมมีขีดชั้นการปฏิบัติอยู่ภายในขอบข่ายแห่งอำนาจหน้าที่ ดังที่กรมอัยการได้กำหนดบทบาทของพนักงานอัยการไว้ว่า "จริงอยู่ โดยภูมิธรรมของพนักงานอัยการนั้น จำเป็นต้องมีสำนึกและปฏิบัติต่ออำนาจและหน้าที่ในทางให้ความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิดที่เข้ามาในคดีความของตน ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ฝ่ายผู้ต้องหาหรือฝ่ายจำเลย แต่ความเป็นธรรมนั้นก็ต้องมีขีดชั้นภายในขอบข่ายแห่งอำนาจและหน้าที่ที่มีอยู่ ซึ่งขอบข่ายแห่งอำนาจและหน้าที่ที่มีอยู่นั้น ก็จำต้องอาศัยที่ได้มีตัวบทกฎหมายได้บัญญัติถึงการให้อำนาจและหน้าที่นั้นๆไว้ให้ชัดคือปฏิบัติตามด้วย และนอกจากจะยึดหลักกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ไว้แล้ว ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการให้อำนาจและหน้าที่ พนักงานอัยการยังจะต้องคำนึงถึงเกียรติวินัย และความรับผิดชอบในการปฏิบัติด้วย ในขณะที่พนักงานอัยการกำลังปฏิบัติหน้าที่ของคู่ความช่วยการเป็นโจทก์ ก็จะต้องระมัดระวังตนที่มิใช่เข้าปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของโจทก์ เพื่อรักษาบุคลิกของตนด้วยความสะดวก ครั้น กรณีที่พนักงานอัยการโจทก์เห็นว่าศาลพิพากษาเกินคำขอ เพราะโจทก์ไม่ประสงค์ให้ศาลสั่งปรับของกลาง จึงได้ยื่นอุทธรณ์ฎีกาคัดค้านผลแห่งคำพิพากษาของศาล เพื่อไม่ให้ศาลสั่งปรับของกลางในคดีความของตน ดังที่ได้ปฏิบัติมาในการดำเนินคดีนี้ จึงนับว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยอำนาจและหน้าที่และทำนองคลองธรรมของพนักงานอัยการจะพึงปฏิบัติ ซึ่งอาจมีพนักงานอัยการบางท่านที่ยังไม่เข้าใจในองค์แห่งความหมายระหว่างอำนาจและหน้าที่ กับความเป็นธรรมของพนักงานอัยการที่จะพึงปฏิบัติในคดีความของตน และอาจยึดถือเป็นแบบอย่างเข้าปฏิบัติในทำนองเดียวกันนี้อีก กรมอัยการจึงใคร่ชักชวนทำความเข้าใจให้พนักงานอัยการทั้งระมัดระวัง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตรอบคอบ ภายในขอบข่ายของอำนาจและหน้าที่ที่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจและหน้าที่ไว้ปฏิบัติได้โดยเฉพาะเท่านั้น"¹

¹หนังสือเวียนของกรมอัยการ ที่ มท 1004/ว 72 ลงวันที่ 30 กันยายน 2525, อัยการนิเทศ, เล่ม 45 ฉบับที่ 3, 2526, หน้า 420

ประกอบด้วยพื้นฐานของการคำเป็นคดีอาญาในประเทศไทย ทางปฏิบัติได้รับอิทธิพลจากระบบ
 กล่าวหาที่ใช้กันอยู่ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา¹ ซึ่งมีหลักการค้นหาความจริงในคดี
 อาญาโดยใช้หลักการต่อสู้คดี (Fight Theory) สื่อนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกันในการ
 พิจารณาตัดสิน ซึ่งพื้นฐานเช่นนี้อาจกล่าวได้ทีเดียวว่า อัยการนั้นพยายามดำเนินการต่อสู้คดี
 เพื่อชี้ให้ศาลเห็นถึงการกระทำผิดของจำเลย และหมายจำเลยก็จะ เป็นตัวแทนของจำเลยใน
 การต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ จึงทำให้
 พนักงานอัยการต้องใช้ความระมัดระวังอย่างมากในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะของโจทก์ เพื่อ
 รักษาบุคลิกของตนด้วยความเคร่งครัด และยอมจะส่งผลให้ไม่มีแรงจูงใจที่จะค้นหาพยานหลัก-
 ฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่าพยานหลักฐานที่เป็นโทษ นอกจากนี้ ข้อเท็จ
 จริงหรือพยานหลักฐานในส่วนงานการสอบสวนนั้นก็ไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่าจะถูกต้องสมบูรณ์
 ทุกประการ เพราะในการสืบสวนสอบสวนนี้อาจมีการปั้นแต่งพยานหลักฐานเท็จเพื่อปรับปรับ
 จำเลยได้² ซึ่งเรื่องนี้ ประเทศในภาคพื้นยุโรปที่แม้จะพบว่าอัยการและตำรวจมีความเป็น
 ภาวะวิสัยอย่างแท้จริง³ ก็ยังป้องกันมิให้มีการนำพยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องมาแสดง ด้วยการ
 มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่ทนายที่จะทำการตรวจพยานหลักฐานจากสำนวนคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาล เพื่อ
 ตรวจสอบเห็นว่าพยานหลักฐานเป็นสำนวนคำฟ้อง เป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้อง⁴ ในประเทศสหรัฐ
 อเมริกาก็เช่นเดียวกัน ได้พัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่
 อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบก่อนการพิจารณา ก็ด้วย
 วัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้มีการนำพยานหลักฐานที่ถูกต้องแท้จริงมาแสดงต่อศาลในชั้นพิจารณา

¹ กุลพล หลาน, "ลักษณะทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(4)", วารสาร
อัยการ, หน้า 49

² กุฎีอย่างคดี หน้า 66-72

³ กนิท ณ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน"
นิติศาสตร์, หน้า 7

⁴ Article 147 The German Code of Criminal Procedure

สำหรับประเทศไทย ดังที่โลกกล่าวมาแล้วนี้ แม้จะพบว่าตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติได้กำหนดให้พนักงานอัยการมีอำนาจค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง และเอื้ออำนวยให้พนักงานอัยการมีความเป็นกลางวิสัยอย่างแท้จริง และในทางปฏิบัติก็พบว่าปัจจุบันพนักงานอัยการได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตน จากที่มุ่งค้นหาพยานหลักฐานที่เป็นโทษแก่จำเลยคดีอาญา มาเป็นการค้นหาข้อเท็จจริงจากทุกฝ่ายทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่จำเลยด้วย แต่ในเรื่องของการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยล่วงรู้หรือตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานนั้น พบว่าไม่มีบทบัญญัติในระเบียบปฏิบัติข้อใดที่เปิดช่องให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถกระทำเช่นนี้ได้ จะเห็นได้ว่าแตกต่างไปจากหลักกฎหมายและทางปฏิบัติทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ดังที่โลกกล่าวมาแล้วอย่างมาก ทั้งที่พื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาทั้งตามกฎหมายและทางปฏิบัติเราได้รับแบบอย่างมาจากทั้งระบบกฎหมาย Common Law และ Civil Law และก็พบว่าทางปฏิบัติผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศไทยก็อยู่ในสภาวะที่ค่อนข้างรัฐประหารและโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐาน แล้วยังไม่สามารถล่วงรู้หรือตรวจสอบได้ว่าพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะใช้อ้างต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของเขานั้นมีประการใดและมีความถูกต้องแท้จริงเพียงใด โดยเฉพาะหากมีพยานหลักฐานที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง แต่จำเลยไม่มีโอกาสรู้ล่วงหน้าเพื่อจะได้เตรียมแสวงหาพยานหลักฐานมาสู้กลับ ครั้นเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่าย่อมเป็นการกระทบกระเทือนต่อความเที่ยงธรรมในการพิจารณาตัดสินจำเลยมีสิทธิจะได้รับ และเป็นอุปสรรคต่อการค้นหาความจริงเป็นอย่างยิ่ง การที่ประเทศไทยไม่เคยปรากฏว่ามี การเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนขึ้นฟ้องหรือก่อนการพิจารณาตัดสินของศาลนี้ น่าจะเป็นเพราะได้รับอิทธิพลแนวความคิดในการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหาของประเทอังกฤษอย่างแรงครัก โดยเห็นว่าหากให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานก่อนการพิจารณาตัดสินแล้ว ก็เท่ากับเป็นการขัดต่อระบบกล่าวหาที่ยึดหลักการต่อสู้คดีเป็นสำคัญดังกล่ามาแล้วข้างต้นนั่นเอง

¹ กุลพล หล้วน, "บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา", วารสารอัยการ, หน้า 38-39

สำหรับปัญหาประเทศไทยสมควรจะนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา ก่อนพิจารณามาใช้หรือไม่ และหากนำมาใช้สมควรจะยึดถือหลักเกณฑ์และรูปแบบตามแนวทางใด ซึ่งจะได้อ้างถึงปัญหาในส่วนต่อไป

4.2 ข้อสันนิษฐานและข้อคัดค้านในการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในประเทศไทย

กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานั้น ถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงในเชิงคดีอย่างเป็นธรรม โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสเพียงพอก่อนการตระเตรียมคดีในข้อที่ถูกกล่าวหา¹ แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้นั้น ในทางวิชาการก็ยังมีแนวความคิดเห็นที่โต้แย้งคัดค้านอยู่ ซึ่งก็มีเหตุผลสนับสนุน แต่ในประเทศไทยไม่ปรากฏว่าได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ ณ ที่ใด ดังนั้น ในการศึกษาว่าประเทศไทยควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้หรือไม่นั้น ในเบื้องต้นจึงควรจะได้ศึกษาถึงข้อสันนิษฐานและข้อคัดค้านที่มีอยู่ในต่างประเทศเสียก่อน เพื่อให้ทราบว่าในเรื่องนี้ ในต่างประเทศเขาที่มีแนวความคิดและเหตุผลที่เป็นข้อสันนิษฐานและข้อคัดค้านประการใดบ้าง อันอาจจะนำแนวความคิดที่มีอยู่ในต่างประเทศนี้มาพิจารณาเป็นแนวทางที่เหมาะสม เพื่อประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทยต่อไป

¹ ดังที่ศาลสูงสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินไว้ในคดี Powell V. Alabama ว่า กระบวนการยุติธรรมแห่งกฎหมาย จะต้องเป็นหลักประกันแก่จำเลยและทนายที่จะได้รับโอกาสอันเพียงพอแก่การตระเตรียมคดี และคงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะให้เวลาเพียงวันเดียวในศาลแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสตระเตรียมคดี หรือในอันที่จะประกันความช่วยเหลือจากทนายแก่จำเลย โดยไม่ให้โอกาสแก่ทนายที่จะศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายในคดี

ดู วิสาร ทัศนะ, "วิธีพิจารณาคดีอาญาในสหรัฐอเมริกา", กฎหมาย, หน้า 88 นอกจากนี้ดู หน้า 13-15

ฝ่ายที่สนับสนุนการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ เริ่มด้วยแนวความคิดพื้นฐานบนหลักการของวิธีพิจารณาคดีอาญาที่สำคัญคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (fair trial) และถือเป็นที่หน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้หลักประกันดังกล่าวนี้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่โดยที่ลักษณะของการดำเนินคดีอาญาในประเทศสฤคฤคณาชยคอมมอน ล้วนนั้นถือว่า ผู้ฟ้องหรือโจทก์กับผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยมีฐานะและโอกาสเท่าเทียมกันในการต่อสู้คดี ซึ่งฝ่ายที่สนับสนุนการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ได้มองเห็นว่า ฐานะและโอกาสในการต่อสู้คดีของโจทก์กับจำเลยที่ถือว่าเท่าเทียมกันนั้น เป็นเพียงภาพในทางทฤษฎีเท่านั้น แต่ภาพของการดำเนินคดีอาญาในทางปฏิบัติกลับเป็นการต่อสู้อย่างไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างพนักงานอัยการโจทก์ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐและมีกลไกในการแสวงหาและเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ได้มากมาย กับจำเลยซึ่งมักจะเป็นคนยากจนและด้อยการศึกษา ไม่มีเครื่องมือเครื่องมือที่เพียงพอในการแสวงหาพยานหลักฐานเฉกเช่นรัฐ เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นแก่ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลระหว่างฝ่ายผู้ต้องหา กับพนักงานอัยการโจทก์ซึ่งเป็นผู้รักษาผลประโยชน์ของรัฐให้บังเกิดขึ้น ไม่ให้มีใครได้เปรียบเสียเปรียบกันในเชิงคดี ซึ่งการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างความสมดุลดังกล่าวนี้ให้เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยพนักงานอัยการ ซึ่งถือว่าพนักงานอัยการมีฐานะไม่เพียงเป็นผู้คุ้มครองส่วนได้เสียเฉพาะของสังคมเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิส่วนได้เสียและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย การแจ้งหรือเปิดเผยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบว่าพยานหลักฐานอยู่อย่างไรที่อาจเป็นประโยชน์แก่เขาได้ ก็ถือเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของพนักงานอัยการที่พึงกระทำ ส่วนผู้ต้องหาหรือจำเลยจะขกข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นเสนอต่อศาลเพื่อประโยชน์แห่งตนหรือไม่ เป็นเรื่องที่อยู่ในความไคร่ครองของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่พนักงานอัยการก็ยังมีหน้าที่ต้องแจ้งหรือเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบเสมอ

นอกจากนี้ ฝ่ายที่สนับสนุนให้นำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ยังให้เหตุผลต่อไปว่า การพิจารณาคดีอาญาสมัยใหม่มีสาระสำคัญคือ การค้นหาความจริงให้ได้สมบูรณ์ที่สุด และการที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงที่สมบูรณ์มากที่สุดนี้ จำเป็น

จะต้องมีการเสนอพยานหลักฐานที่สมบูรณ์เข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล เพื่อลดโอกาสของ ความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นจากการปกปิดข้อเท็จจริง หรือสร้างพยานหลักฐานเท็จให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดี จะเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้องค์ประกอบดังกล่าวนี้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย เพราะการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาก่อนพิจารณา ย่อมจะ ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้มีโอกาสเตรียมคดี ตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆเพื่อการซักถามได้อย่างเต็มที่ และศาลหรือคณะลูกขุนจะได้มีโอกาสวินิจฉัยได้ว่า ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานดังกล่าวจะมีผลให้จำเลยพ้นผิดหรือไม่ หรือให้ศาลสามารถพิจารณาลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่จำเลยกระทำไป ประการสำคัญที่สุดก็คือ การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดีเป็นกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์สนับสนุนส่งเสริมการค้นหาคำความจริง และขจัดร่องรอยของการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าเป็นการต่อสู้กันนี้โดยพิจารณาว่า การพิจารณาคดีอาญาไม่ควรจะมีลักษณะ เป็นเพียงเกมสัดการแข่งขัน ซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องอยู่ในความควบคุมของกฎเกณฑ์ที่ผู้พิพากษาหรือคณะลูกขุนได้สร้างขึ้นมาเพื่อเชื่อมกันให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายแล้ว หากแต่การพิจารณาคดีอาญาควรจะมีจุดมุ่งตรงไปสู่การค้นหาคำความจริงยิ่งกว่า เพราะการพิจารณาคดีอาญานี้เป็นหมายอยู่ที่การชี้ขาดข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ที่สุด ตรงกับความจริงมากที่สุด ซึ่งถือว่าข้อนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งกว่าความต้องการของสังคมที่อยากจะเห็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อาจทำให้ประหลาดใจ (surprise evidence) ในชั้นพิจารณา ซึ่งทำให้ฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น หากได้นำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาคดีมาใช้ ก็จะช่วยให้การดำเนินคดีอาญาดำรงความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อตัววิวัฒนาการขึ้นเป็นลำดับในประเทศสหรัฐอเมริกา¹ และเริ่มได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางถึงกับบัญญัติหลักเกณฑ์การเปิดเผยไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรทั้งในระดับรัฐบาลกลางและของรัฐ และพัฒนามาจนถึงขั้นที่ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาได้วินิจฉัยชี้แจงเป็นบรรทัดฐานแห่งคดี โดยกำหนดเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการไว้ว่า จะต้องเปิดเผย

¹ ดูหน้า 24-33

ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบเสมอ ดังกล่าวมาแล้วในบทที่ 3¹

ส่วนฝ่ายที่คัดค้านการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้นั้น ได้แสดงความหวาดวิตกว่า การนำเอากระบวนการนี้มาใช้จะก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าที่จะช่วยส่งเสริมการแสวงหาความจริง ซึ่งความหวาดวิตกนี้ได้ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดในคดี *State v. Tune* โดยศาลสูงของมลรัฐ New Jersey ได้กล่าวถึงเหตุผลที่คัดค้านไว้ว่า ประสพการณ์ของการพิจารณาคดีอาญาที่ยาวนานสอนให้เรารู้ว่า การเปิดเผยข้อเท็จจริงก่อนพิจารณานั้น บ่อยครั้งได้นำไปสู่การคัดค้านข้อเท็จจริง (fact) ที่ไม่สุจริต โดยอยู่บนพื้นฐานของการเปิดความเท็จและการปกปิดพยาน (suppression of evidence) หรือแสวงหาพยานหลักฐานที่ไม่ชอบ ทั้งนี้เพราะในคดีอาญา ผู้รู้ถึงเรื่องราวข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆที่มีอยู่ในคดีของฝ่ายตรงข้ามอย่างละเอียดครบถ้วนนั้น บ่อยครั้งได้นำไปสู่การเปิดความเท็จ หรือนำลายพยานหลักฐาน และสร้างพยานหลักฐานเท็จเป็นการต่อสู้ ผลประการอื่นที่ตามมาก็คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่รู้ชื่อของพยานของรัฐ (State's witnesses) ก็อาจมีการให้ลิบเบหรือขู่พยานเพื่อให้พยานให้การเท็จ หรือทำให้เขาไม่สามารถมาให้การในศาลได้ ยิ่งไปกว่านั้น อาจมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของพยานที่จะมาให้การในคดีนั้นๆด้วย เพราะพยานจำนวนมากเมื่อรู้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยใครชื่อของเขา ก่อนการพิจารณาคดีแล้ว ก็มักไม่ใคร่เต็มใจที่จะมาให้การเป็นพยานในคดีนั้น อันตรายทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นสิ่งที่ยังคิดแน่นอนอยู่ในการพิจารณาคดีอาญาเกินกว่าที่จะอนุญาตให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีอาญาที่อยู่ในความครอบครองของรัฐก่อนพิจารณาได้²

¹ ฎีกา 34-75

² Jerry E. Norton, "Discovery in the Criminal Process", The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science (Vol.61), p. 14; Yale Kamisar, Wayne R. Lafave, Jerold H. Israel, Modern Criminal Procedure, p. 1208

อาศัยเหตุโต้แย้งที่กล่าวมาข้างบนนี้ฝ่ายคัดค้านจึงเห็นว่า กระบวนการเปิดข้อเท็จจริงก่อนพิจารณาไม่ควรมีหรือนำมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งร้ายยิ่งกว่านั้นยังเห็นว่า หากนำเอากระบวนการนี้มาใช้ ก็อาจเป็นผลทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเกิดความเลื่อมใส ไม่กระตือรือร้นในการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง¹ แต่กลับจะอาศัยช่องทางที่ให้เปิดข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ เข้าถึงหรือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐานจากรัฐสำหรับการต่อสู้คดีได้ ความเห็นของฝ่ายที่โต้แย้งคัดค้านดังกล่าวนี้ โดยมากเป็นความเห็นของนักกฎหมายที่ยึดมั่นอยู่กับระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษอย่างเคร่งครัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปหลักใหญ่ใจความได้ว่า ฝ่ายคัดค้านนี้โต้แย้งถึงไปยังจุดที่ว่า กระบวนการเปิดข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานั้น เป็นการขัดต่อระบบกล่าวหาที่ยึดหลักการต่อสู้คดีอย่างเคร่งครัดนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ฝ่ายที่สนับสนุนให้นำเอากระบวนการเปิดข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ไปใช้นั้น เริ่มได้รับการยอมรับและยึดถือปฏิบัติต่อกันมาในประเทศสหรัฐอเมริกา ถึงแม้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นประเทศที่ยึดถือการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่กลับได้พัฒนาแนวความคิดนี้แตกต่างไปจากประเทศอังกฤษเป็นอันมาก โดยเป็นผลจากเหตุการเปิดข้อเท็จจริงเป็นรายลักษณะอักษรชัดเจนแน่นอนทั้งในระดับรัฐบาลกลางและมลรัฐ ทั้งในทางปฏิบัติที่มีการนำมาใช้และวางหลักถึงหน้าที่ของพนักงานอัยการตามกฎหมาย ที่จะต้องแจ้งหรือเปิดข้อเท็จจริง, พยานหลักฐานที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีเสมอ นอกจากนี้ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้ในประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law เช่นเยอรมันแล้วก็มีความสอดคล้องต่อกัน กล่าวคือ มุ่งพิจารณาที่หลักการค้นหาความจริงเป็นสำคัญ อันเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า การค้นหาความจริงในคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีความโน้มเอียงที่จะนำหลักวิธีการสอบสวนค้นหาความจริงมาใช้ในกระบวนการขั้นตอนก่อนพิจารณาคดีมากยิ่งขึ้น ยิ่งกว่าที่จะใช้หลักการค้นหาความจริงโดยวิธีการต่อสู้คดีดังที่เคยปฏิบัติอยู่เดิม ถึงแม้ว่าฝ่ายคัดค้านจะมีความเห็นโต้แย้งคัดค้านบ้าง

¹ Jerry E. Norton, "Discovery in the Criminal Process", The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science (Vol.61), p. 15

แต่ฝ่ายที่สนับสนุนให้นำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ก็เห็นว่า เหตุผลของฝ่ายที่คัดค้านยังขาดน้ำหนักอยู่มาก กล่าวคือ ในส่วนที่ฝ่ายคัดค้านหวาดวิตกว่า อันตรายของการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ จะนำไปสู่การเบิกความเท็จและการข่มขู่ทำร้ายพยาน โดยเฉพาะกรณีที่เป็นคดีอิทธิพล หรือเป็นองค์กรอาชญากรรม แต่ฝ่ายที่สนับสนุนก็ได้ชี้ให้เห็นว่า ความหวาดวิตกดังกล่าวไม่ควรที่จะนำมาเป็น มูลเหตุปฏิเสธการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาในกรณีที่ขังในไปรษณีย์แก่การ คำเป็นคดีอาญาที่มากมายยิ่งกว่าเสียทีเดียว เพราะการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อน พิจารณานั้น ก็มีกรณีที่อาจขังขังหรือจำคุกให้อยู่ในลักษณะที่ขังขัง อันจะช่วยลดอันตรายดังกล่าวได้เป็นพิเศษอยู่แล้ว¹ เช่น กรณีที่เข้าข่ายเป็นข้อเท็จจริงหรือข่าวสารอันเป็นข้อยกเว้น ไม่ให้เปิดเผย² หรือ หรือกรณีที่ความฝ่ายหนึ่งมีเหตุผลอ้างว่าจะเป็นการเสี่ยงและก่อให้เกิด อันตรายได้ ในสถานการณ์เช่นนี้ถ้าจ้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด ตามที่เห็นสมควร เพื่อคุ้มครอง (protective order) หรือปฏิเสธไม่ให้เปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในคดีได้³ ดังนั้น จึงไม่เห็นว่าหวาดวิตกที่ฝ่ายคัดค้านโต้แย้งแต่อย่างใด หากแต่กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ กลับจะช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ได้น้ำซึ่งความแน่แท้ของความจริงยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทย ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พื้นฐานการดำเนินคดีอาญาตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรารับแบบอย่างมาจากประเทศในภาคพื้นยุโรป⁴ ซึ่งมีบทบัญญัติให้ สิทธิแก่ทนายที่จะนำการตรวจพยานหลักฐานจากสำนวนคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาลได้ เพื่อความแน่นอน ว่าพยานหลักฐานในสำนวนคำฟ้อง เป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้อง แต่เมื่อตรวจพิจารณาอุทธรณ์

¹ Ibid.

² กฎหน้า 85

³ กฎ Federal Rules of Criminal Procedure Rule 16 ข้อ 14 หน้า 40 และ A.B.A. Standard Discovery and Procedure Before Trial หน้า 85

⁴ กสิท ฅ นทร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับบางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน" นิติศาสตร์, หน้า 7, 12-13 และกฎหน้า 109-110

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 แล้วก็ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติให้สิทธิแก่นายที่จะกระทำได้เช่นเดียวกับประเทศแบบดังกล่าวนั้นแต่อย่างใด ส่วนในทางปฏิบัติเราก็รับเอาหลักการมาเป็นคดีในระบบกล่าวหาที่ใช้กันอยู่ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา¹ ซึ่งการันตาคำความจริงในระบบนี้ใช้หลักการต่อสู้คดี คือนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างกันในการพิจารณาคดี โดยถือว่าอัยการเป็นคู่คดีเท่าเทียมกับจำเลย² ทั้งๆที่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะพบว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศสก็อตแลนด์อยู่ในสภาพที่คล้ายกับรัฐ ทั้งฐานะและโอกาสในการแสวงหาพยานหลักฐานเช่นเดียวกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และยังไม่สามารถล่วงรู้หรือตรวจสอบได้ว่าพยานหลักฐานที่พนักงานอัยการจะใช้อ้างต่อศาลเพื่อพิสูจน์ความผิดของเขา นั้นมีประการใดและมีความถูกต้องแท้จริงเพียงใด เนื่องจากไม่มีอะไรเป็นหลักประกันว่าข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนมีความถูกต้องสมบูรณ์ทุกประการดังที่โลกกล่าวมาแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมเห็นการกระทบกระเทือนต่อความเที่ยงธรรมที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิจะได้รับในการดำเนินคดี และเป็นการขัดต่อหลักการพิจารณาคดีอาญาที่มุ่งค้นหาความจริงถึงโลกกล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าประเทศไทยสมควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ เพราะเมื่อพิจารณาดังเหตุผลของฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้านข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า กระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้มีข้อดีมากกว่าข้อเสีย เพราะเป็นขั้นตอนที่สิ่งที่จะสร้างความเที่ยงธรรมในการดำเนินคดีอาญาไว้บังเกิดขึ้น และช่วยตรวจสอบความแน่นอนว่าพยานหลักฐานใดในสำนวนการสอบสวนเป็นพยานหลักฐานที่ถูกต้องหรือไม่ อันเป็นเสมือนการตรวจสอบความถูกต้องของพยานหลักฐานอีกชั้นหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้ตำรวจนำข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่สมบูรณ์ที่สุดมาแสดง เพื่อลดโอกาสของความผิดพลาดในเรื่องพยานหลักฐานเท็จให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ขณะเดียวกันก็เป็นการลดบทบาทของคู่ความ ใน

¹ กุลพล พลวัน, "ลักษณะทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(4)", วารสารอัยการ, หน้า 49 และดูหน้า 110

² กุลพล พลวัน, เรื่องเดียวกัน, หน้า 49

การดำเนินคดีถือว่าเป็นการต่อสู้คดีกันน้อยลง และหันมาให้องค์กรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในคดีไม่ว่าศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือทนายความ มุ่งแสวงหาความจริงในคดี-อาญาก่อนพิจารณาให้มากยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยกลั่นกรองมูลคดีที่จะนำขึ้นสู่ศาลได้อีกชั้นหนึ่งด้วย ซึ่งเรื่องนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ก็ได้แสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างมาแล้ว ส่วนในข้อที่ฝ่ายคัดค้านवादคิดว่าถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นจากการนำเอากระบวนการดังกล่าวมาใช้ เช่น เรื่องการติดสินบน หรือข่มขู่พยาน ก็จะได้เห็นว่าที่หนทางที่จะป้องกันได้อยู่แล้ว จึงไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่ออย่างไร

4.3 ปัญหาและอุปสรรคของการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญามาใช้ในประเทศไทย

จากที่กล่าวมาแล้ว แม้ผู้เขียนจะเห็นว่าควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทย แต่ทั้งนี้ การนำเอามาใช้ก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ในประเทศไทยประกอบด้วย เป็นต้นว่า ระบบกฎหมาย แนวความคิดในการดำเนินคดี ตลอดจนนโยบายของรัฐและทัศนคติของนักกฎหมายไทย เป็นต้น เพราะปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ล้วนอาจมีผลก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ได้ โดยเฉพาะปัญหาเรื่องความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะปัญหานี้เป็นสิ่งที่ส่งผลสืบเนื่องไปถึงแนวความคิดหรือข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการนำเอากระบวนการดังกล่าวมาใช้ และด้านขนาดเสียซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องรวมทั้งวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาแล้ว ก็อาจทำให้แนวความคิดในการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทยล้มเหลวได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพิจารณาดังปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้ เพื่อจัดได้เป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเหมาะสมต่อไป

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากทั้งระบบกฎหมาย Civil Law และระบบกฎหมาย Common Law กล่าวคือ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทยได้นำเอากระบวนการข้างนี้ใช้ในกลุ่มประเทศ Common Law ได้แก่ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นต้นมาใช้ ด้วยการให้สันนิษฐานไว้ก่อนเป็น

เบื้องต้นว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าผู้กล่าวหาจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำผิดจริงตามข้อกล่าวหา และในการค้นหาความจริงในคดี คู่ความทั้งสองฝ่ายก็มีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในอันที่จะนำพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายมาพิสูจน์สนับสนุนข้ออ้างของฝ่ายตน ทั้งนี้โดยศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด และคอยควบคุมให้การดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ใช้ว่าจะนำเอาเฉพาะระบบกล่าวหาซึ่งเป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายมาใช้เพียงอย่างเดียว เพราะเมื่อพิจารณากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยทั้งหมดแล้วจะพบว่า การค้นหาความจริงในคดีมีไว้ห้ามศาลทำการไต่สวนพยานแต่อย่างใด ในทางตรงข้าม มีบทบัญญัติบางมาตรากำหนดให้ศาลค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ใต้อย่างกว้างขวาง ทั้งในวันไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 171, 175 และมาตรา 235¹ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการพิจารณาคดีอาญาของไทยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นแบบผสม โดยนำทั้งระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้นั่นเอง

อย่างไรก็ดี ความเข้าใจเรื่องการทำเนิกระบวนวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศไทยที่กล่าวมาข้างต้นคงถูกต้องเพียงบางส่วน กล่าวคือ มีความเข้าใจว่าประเทศไทยเรายังถือการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาตามแบบของอังกฤษอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะในทางปฏิบัติก็มีแนวโน้มเอียงไปในระบบกล่าวหาเช่นนั้น คือ ถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นการต่อสู้กันทางกฎหมายระหว่างโจทก์กับจำเลยตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ จนกระทั่งในศาล² ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวนี้ยังคงมีอยู่มากในวงการนักกฎหมายไทย และหาได้ตระหนักถึงระบบ

¹ดูหน้า 108-111

²ดูรายละเอียดหน้า 111-117

โตส่วนที่มีอยู่เช่นเดียวกันไม่¹ และโดยที่เนื้อหาของกรคำเนนคคืออาญาระบบกล่าวหาที่
 เตรงครัดตามแบบของอังกฤษนั้น อาจกล่าวได้ว่าแทบไม่มีกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริง
 ในคดีอาญาก่อนพิจารณาเลย เพราะเห็นว่ากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญา-
 ก่อนพิจารณานั้น เป็นการขัดต่อระบบกล่าวหาที่ยึดถือหลักการต่อสู้คดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย
 อย่างเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ² และความเข้าใจดังกล่าวนี้ก็ได้รับการส่งเสริมสลับทอดกันมา
 จนฝังแน่นอยู่ในวงการกฎหมายไทย ทั้งในทางตำราวิชาการก็หาได้มีการกล่าวถึงเรื่องการ
 เปิดเผยดังกล่าวนี้ไว้ ๗ ที่ใดไม่ ดังนั้น ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการนำเอากระ-
 บวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทยก็คือ ความเข้าใจ
 และตั้งใจว่าประเทศไทยเรายึดถือการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหาอย่าง เตรงครัดนี้เอง
 ซึ่งหากให้มีการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือขยายหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของอัยการให้
 ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบก่อนการพิจารณา ก็อาจทำให้วงการนักกฎหมายไทยมองว่าเป็น
 การขัดต่อระบบกล่าวหาที่ยึดหลักการต่อสู้คดี ทั้งยังอาจเห็นว่า หากให้มีการนำเอากระบวน
 การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ ก็อาจเป็นผลนำไปสู่การคิดสินบน
 หรือขมขู่พยาน รวมทั้งการสร้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในคดีได้ โดยเฉพาะคดีอาญา
 สำคัญหรือคดีอิทธิพล เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจเห็นว่า กระบวนการเปิดเผยดังกล่าวนี้
 ยังอาจทำให้คู่ความเกิดความเลื่อมซา ไม่กระตือรือร้นหรือสนใจแสวงหาพยานหลักฐานในคดี
 ซึ่งแนวความคิดเห็นดังกล่าวนี้ นับได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งแก่การนำเอากระบวนการเปิดเผย
 ข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทย อีกทั้งเมื่อพิจารณาแนวความ
 คิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยแล้ว ก็จะเห็นว่าได้ดำเนินตามนโยบายแห่ง
 รัฐ โดยบัญญัติเน้นการดำเนินคดีตามแนว Crime Control Model ซึ่งเน้นหนักที่จะ

¹ ชาลี สโกลวิท, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นระบบกล่าวหาจริงหรือ",
 ภูพาน, หน้า 36-47

และภู ลลิต ๓ นคร, "วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติ
 ที่ไม่ตรงกัน", นิติศาสตร์, หน้า 1-17

² ภูหน้า 90-95

ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินคดีปราบปรามผู้กระทำผิด มากกว่าที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำผิด หรือให้โอกาสผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะเตรียมตัวต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้น ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคของการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ได้

ดังนั้น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการนำมาใช้ที่อาจเกิดขึ้นดังกล่าวมาข้างต้น สิ่งที่จะต้องพิจารณาและทำความเข้าใจให้ถูกต้องตรงกันเสียก่อนก็คือ จะต้องระลึกอยู่เสมอว่า เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาคือการค้นหาความจริง และการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงนั้น มิใช่เป็นการกระทำเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องของเนื้อหา แต่เพียงประการเดียว แต่ต้องเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามวิถีทางยุติธรรมด้วย¹ ไม่ว่าในเรื่องใดๆ รวมทั้งกรณีที่จะต้องให้หลักประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยว่า เขาจะต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม อันถือเป็นหน้าที่ที่มีอยู่เหนือรัฐที่จะต้องให้หลักประกันดังกล่าวนี้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้น บทบาทของพนักงานอัยการในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมิใช่เฉพาะ เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะหรือสังคมเท่านั้น หากแต่ยังจะต้องให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองประโยชน์ของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย หากมีกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นควรจะได้รับประโยชน์หรือผลดีจากข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของพนักงานอัยการ และใช้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการที่จะพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษจำเลยได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่จำเลยได้กระทำไป ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาทางฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อเป็นการให้หลักประกันที่มั่นคงแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ในอันที่จะได้รับความเที่ยงธรรมในการพิจารณาคดี ก็ควรเปิดโอกาสหรือให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะสามารถเข้าตรวจสอบความแน่นอนของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆ ในสำนวนคดีที่อยู่ในความครอบครองและที่พนักงานอัยการจะเสนอต่อศาลด้วยว่า เป็นข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องหรือไม่ อันเป็นเสมือนการตรวจสอบความถูกต้องของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอีกขั้นหนึ่งก่อนยื่นฟ้องต่อศาล ซึ่งกระบวนการวิธีการดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า มีความสอดคล้องความหลักการค้นหาความจริงในประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law

¹ คณิต ฅ นลร, "ฐานะของบุคคลกล่าวหาในคดีอาญา", เนชั่นนิทัศน์, หน้า 15

โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็ศาลหรือผู้พิพากษาคดี พนักงานอัยการคดี และทนายความคดี ต่างมีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีให้ปรากฏทั้งสิ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปอย่างเหมาะสมกับสภาพของพฤติการณ์แห่งคดีและ จำเลยเป็นกรณีๆไป

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาทางด้านการดำเนินคดีอาญาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law แล้วก็จะเห็นได้ว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาถึงแม้จะเป็นประเทศหนึ่งที่ยึดถือระบบกฎหมาย Common Law เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่แนวความคิดเรื่องการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานั้น ได้พัฒนาแตกต่างไปจากประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก โดยในเบื้องต้นพิจารณาเช่นเดียวกันว่า เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญก็คือ การค้นหาความจริง และการได้มาซึ่งความจริงนั้น แม้ในประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีความคิดเห็นว่าเป็นหนทางที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงก็คือ การเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันของคู่ความตามระบบกล่าวหา แต่กระนั้นก็ตาม ก็มีแนวความคิดที่พัฒนาอีกซึ่งไปยิ่งกว่านั้นคือ ในข้อที่ว่า การเปิดโอกาสให้มีการต่อสู้คดีกันอย่างเท่าเทียมกันของคู่ความนั้น เมื่อพิจารณาในความเป็นจริงแล้ว ความเท่าเทียมกันลงเป็นเพียงภาพในทางทฤษฎีเท่านั้น เพราะภาพของการดำเนินคดีอาญาในทางปฏิบัติกลับเป็นการต่อสู้อย่างไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างรัฐซึ่งมีกลไกในการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานมากมาย กับผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งมักจะเป็นคนยากจนและล้อยการศึกษา ขาดกลไกที่เป็นเครื่องมือในการแสวงหาพยานหลักฐาน ประกอบกับลักษณะของการดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าเป็นการต่อสู้คดี ซึ่งมุ่งถึงผลชนะสูงสุดในคดีนั้นขอมากไปด้วยกลยุทธ์ (tactics) อาจมีการปกปิดข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน รวมทั้งสร้างพยานหลักฐานเท็จขึ้นได้ และผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งขาดกลไกในการแสวงหาข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน ก็ย่อมอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะไม่สามารถจะเข้าข้างรู้หรือตรวจสอบความถูกต้องแน่นอนของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆในสำนวนคดี ที่รัฐตั้งใจจะอ้างเพื่อพิสูจน์ถึงความคิดของเขาในศาลได้ ด้วยเหตุนี้จึงพิจารณาว่า การดำเนินคดีอาญาที่ถือว่าเป็นการต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกันนั้น ในทางปฏิบัติกลับขาดความเท่าเทียมกัน โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยกลับอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า ขาดความสมดุลและขาดโอกาสเตรียมคดีเพื่อที่จะแก้ข้อกล่าวหาหรือต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ จากแนวความคิดดังกล่าวนี้จึงเห็นว่า กรณีเช่นนี้ย่อมเป็นการไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้มีโอกาสตรวจสอบความถูกต้องและเตรียม

ตัวต่อสู้คดี” กล่าวหาอย่างเต็มที่แน่นอน ดังนั้น จึงมีแนวความคิดที่จะนำเอากระบวนการ
การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ โดยการยื่นยื่นถึงหน้าที่ของรัฐในอัน
ที่จะต้องให้หลักประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยว่า เขาจะต้องได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็น
ธรรม ด้วยความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหาและผลประโยชน์ของสังคม และตั้งอยู่บน
พื้นฐานของข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้คำพิพากษาหรือวินิจฉัยชี้ขาดคดีตรงกับความจริง
มากที่สุด และกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณานี้ ก็จะเป็น
กระบวนการหนึ่งที่เป็นไปได้ในทางที่จะทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม
ทำให้เกิดความสมดุลขึ้นทั้งสองฝ่ายระหว่างฝ่ายรัฐกับฝ่ายผู้ต้องหาหรือจำเลย และยังคง
เป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้มีความแน่แท้ของความจริงที่สมบูรณ์ อันเป็นการลด
โอกาสความผิดพลาดของข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานได้อย่างมาก ทั้งยังเป็นหนทางหนึ่ง
ที่จะขจัดร่องรอยของการดำเนินคดีอาญาที่ดีว่าเป็นการต่อสู้ในอรรถ และหันมาให้ทุก
ฝ่ายมุ่งแสวงหาความจริงในคดีให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ได้รับการยอมรับ
อย่างกว้างขวางในประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อน
พิจารณา ถึงแม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะเป็นประเทศหนึ่งที่ยึดถือระบบกฎหมาย Common
Law เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่แนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้หันมาต่างไกลแตกต่าง
ไปจากประเทศอังกฤษเป็นอย่างมากด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนา
ไปสู่หลักการค้นหาค้นหาความจริงยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทย แม้การดำเนินคดีอาญาจะได้รับอิทธิพลแนวความคิดเกี่ยวกับการ
การดำเนินคดีหนึ่งของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law และ Common Law
แต่ประเทศไทยเรากลับได้รับเอากระบวนการดังกล่าวนี้มาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญาแต่อย่างใด ผู้เขียนเองก็ได้พยายามหาเหตุผลมาอธิบาย แต่ก็ไม่ปรากฏว่า
ได้มีการอธิบายถึงเรื่องนี้ไว้ ๗ ปีใด และด้วยเหตุที่วงการกฎหมายไทยได้ยึดถือปฏิบัติและได้
รับการสั่งสอนสืบทอดกันมาจนสั่งแน่ว่า การดำเนินคดีอาญาของไทยยึดถือตามระบบกล่าวหา
อย่างเคร่งครัด ดังนั้น ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า สาเหตุที่ประเทศไทยไม่มีที่บัญญัติเกี่ยว
กับการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณา น่าจะสืบเนื่องมาจากเพราะเห็นว่าเป็น

การขัดต่อการดำเนินคดีอาชญากรรมบกล่าหาที่เคร่งครัดตามแบบของอังกฤษนั่นเอง แต่ปัจจุบันเมื่อศึกษาโดยละเอียดแล้วจะพบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ถึงแม้จะเป็นประเทศหนึ่งที่ยึดถือระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ แต่แนวความคิดในเรื่องนี้กลับพัฒนาไปไกลและแตกต่างไปจากประเทศอังกฤษเป็นอันมาก ถึงกับมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนทั้งในระดับรัฐบาลกลางและมลรัฐ ทั้งในวงการศาลก็ยอมรับกระบวนการดังกล่าวนี้ ดังจะเห็นได้จากแนวคำวินิจฉัยของศาลที่ได้อ้างมาแล้วข้างต้น และประเทศไทยเราก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีการดำเนินคดีอาญาได้รับอิทธิพลมาจากระบบกล่าวหา ทั้งในทางปฏิบัติก็แนวโน้มว่าเป็นเช่นนั้น แต่ก็น่าได้มีการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงนี้แต่อย่างใดไม่ ทั้งยังขาดการศึกษาที่ลึกซึ้งในเรื่องของวัตถุประสงค์และการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ ซึ่งเรื่องนี้นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญ เพราะหากขาดเสียซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวความคิดของลักษณะการดำเนินคดีอาญาที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ก็อาจทำให้เข้าใจได้ว่า การนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้เป็นการขัดต่อระบบกล่าวหาในทางกลับกัน หากได้มีการศึกษาถึงแนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปของลักษณะการดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา และลักษณะการดำเนินคดีอาญาที่ยึดถือปฏิบัติกันเกี่ยวกับกระบวนการนี้ในประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมาย Civil Law เช่นประเทศเยอรมัน ตลอดจนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องของกระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณาแล้ว ก็อาจมีความเข้าใจสอดคล้องตรงกัน และวัตถุประสงค์ของการนำเอากระบวนการดังกล่าวนี้มาใช้ได้

อนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีข้อโต้แย้งในทางวิชาการเกี่ยวกับการนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่เมื่อผู้เขียนเปรียบเทียบผลดีผลเสียของการนำเอากระบวนการดังกล่าวนี้มาใช้แล้ว ผู้เขียนก็ยังลงเห็นว่า ควรนำเอากระบวนการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีอาญาก่อนพิจารณามาใช้ในประเทศไทย เพราะกระบวนการนี้สามารถก่อให้เกิดผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าผลเสีย เมื่อคำนึงถึงหลักการดำเนินคดีอาญา ตามเหตุผลที่ได้แสดงไว้แล้วข้างต้น